

Юлія Поличева

доктор філософії, доцент
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-7971-446
julia-sha@ukr.net

Наталія Капітонова

студент
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
ORCID ID 0009-0002-2944-0336
natalykapitonova7@gmail.com

ПОНЯТТЯ «БІЛІНГВІЗМ» ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ У ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ

Стаття присвячена явищу білінгвізму у художній літературі. Білінгвізм є важливим соціально-лінгвістичне явищем, що відіграє важливу роль у професії перекладача та сучасному розвитку психо- та соціолінгвістики. У статті охарактеризовано різні визначення поняття «білінгвізм»; описано різні позиції в розумінні поняття. Через досить широке поняття виділяють лінгвістичний, соціолінгвістичний, психолінгвістичний та методичний аспекти білінгвізму. Лінгвістика аналізує структуру двох мов, взаємозв'язок між структурними елементами та їхню взаємодію і взаємопроникнення на різних рівнях. Соціолінгвістика аналізує ролі соціальних функцій білінгвізму в житті мовців. Психолінгвістика зосереджується на виявленні характеристик мовних категорій і понять, відображених у мовній свідомості двомовних людей, та аналізі особливостей утримання, розпізнавання і розуміння специфічних для другої мови категорій і понять, які відсутні в мовній свідомості носіїв мови. Звідси і виникає поняття «культурний шок», що є надзвичайно популярним у художніх текстах. В залежності від перелічених аспектів описано типи та види білінгвізмів: індивідуальний та груповий; офіційний та неофіційний; горизонтальний та вертикальний; чистий та змішаний; штучний та природний; регіональний та національний. Особливу увагу у статті приділено двомовності у текстах художнього жанру. Зазначено, що мова є культурним кодом міжкультурної комунікації, що в свою чергу є критерієм національної приналежності автора та причиною двомовності та багатомовності у художніх творах. Охарактеризовано специфіку літературної концептуалізації, що в свої чергу впливає на культурну інтеграцію художніх текстів та найповніший опис мовної картини світу. Художні тексти водночас розповідають, викликають спогади та описують власну реальність мовою, що постійно змінюється, і таким чином відображають салу художню реальність автора та атмосферу, що він мав на меті перенести.

Ключові слова: білінгвізм; двомовність; художній білінгвізм; культурна інтеграція; офіційна двомовність; неофіційна двомовність; полігенна двомовність; структурно-семантичний склад тексту.

1. ВСТУП

Поряд зі зростанням інтересу до сучасних досліджень мовної політики, мовного планування, мовної екології та мовних контактів в умовах формування багатонаціональної держави, зростає інтерес до вивчення проблеми білінгвізму та соціальних детермінант двомовності. Творчість двомовних письменників є одночасно дзеркалом складних перетинів культурних традицій і каталізатором світових та національних літературних процесів. Інтерес літературознавців до таких важливих питань, як творення "чужих" мовних картин світу другою мовою, яка не є рідною для письменника-білінгва, та вивчення поетичних прийомів, що відображають різні національні картини світу за допомогою унікальних засобів, є надзвичайно актуальним.

Твори письменників-білінгвів становлять унікальний тип художнього тексту, який виходить за межі однієї національної літератури чи певної літературної традиції. Вони не піддаються загальноприйнятим стандартним категоріям аналізу. Це пов'язано з тим, що вони зосереджуються не на відмінностях, а на поєднанні мовних, літературних і культурних параметрів літературних текстів і подоланні цих відмінностей у процесі комунікації. Завдяки контакту з новими мовами транснаціональні письменники змінили своє сприйняття інших культур і духовно збагатилися. Розширилися інтелектуальні та культурні зв'язки, відбулася інтернаціоналізація письменництва, з'явилися нові літературні географії.

Слід підкреслити, що в науковій літературі термін "білінгвізм" розглядається з двох точок зору: як соціальне явище і як індивідуальна характеристика особистості. У широкому розумінні білінгвізм - це володіння двома мовами (рідною та вивченою), в такому випадку мовець має певні знання з обох мов і може користуватися ними незалежно від рівня володіння мовою. У вузькому розумінні білінгвізм означає перемикавання між двома мовами в одному і тому ж комунікативному середовищі.

Актуальність цієї статті полягає у тому, що дослідження і вивчення явище білінгвізму у художній літературі є важливим аспектом у вивченні соціолінгвістики та психолінгвістичних дослідженнях, оскільки сприяє подальшому дослідженню і накопиченні знань у галузі художнього перекладу. У той час вивчення явища білінгвізму, його розвиток та укорінення в текстах художнього стилю, дає можливість сучасному перекладачу краще та ретельніше працювати з творами авторів білінгвів.

Метою статті є висвітлення поняття білінгвізму та його особливостей у художніх текстах.

2. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.

Для проведення дослідження було застосовано такі загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція та узагальнення – для висвітлення теоретичних положень і формулювання висновків та узагальнень дослідження.

3. РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ.

Термін "білінгвізм", як і багато споріднених термінів ("одномовність", "одномовність", "багатомовність", "багатомовність", "плюрилінгвізм"), давно увійшов у лінгвістичну практику, але розуміння лінгвістами того, що таке білінгвізм, і їхні підходи до пояснення білінгвізму досі суттєво різняться. Отже, визначення білінгвізму – це здатність людини або мовної спільноти переключатися між двома (або більше ніж однією у випадку мультилінгвізму) мовами для задоволення своїх комунікативних потреб (Палінська, 2004, с. 340-345). Існують як суб'єктивні, так і об'єктивні причини існування різних тлумачень поняття білінгвізму. До суб'єктивних належать політичні чи ідеологічні упередження творців концепції, до об'єктивних – складність і багатогранність самого явища.

Білінгвізм - це особливий стан суспільного життя, за якого спостерігається і визнається співіснування та функціонування двох мов у межах держави. Джерелом двомовності, як правило, є етнічна неоднорідність суспільства. Наприклад, існування в межах держави двох етнічних груп, які використовують різні мови. Двомовність як явище поширена тому, що в сучасному світі мало етнічно "чистих" держав (Русанівський, 2007 с. 3).

Наприклад, українська дослідниця білінгвізму Лариса Казанцева визначає білінгвізм як "вільне володіння або просто володіння двома мовами" (Казанцева, 2014, с. 105-118). Дуже влучним визначенням білінгвізму є тлумачення видатного лінгвіста У. Вайнрайха, який визначає білінгвізм у практиці почергового користування мовами (Вайнрайх, 2011), цієї думки притримується і визначний український мовознавець Юрій Жлуктенко, який акцентує увагу на функціонуванні двох мов у спілкуванні одних і тих самих носіїв (Жлуктенко, 1974).

Багато вчених схильні розглядати білінгвізм не лише як соціальне явище, але й з точки зору його стилістичного використання. Вони підкреслюють соціальну значущість надання переваги тій чи іншій мові залежно від ситуації. У цьому контексті соціально значущим стає

зв'язок між ставленням і соціальними оцінками до кожної мови (а не лише реакціями на зміну ситуації спілкування) та явищем перемикання кодів у контексті білінгвізму в групах, соціальних верствах і суспільстві загалом.

Дві протилежні позиції в розумінні білінгвізму - це соціально-функціональний підхід та індивідуально-психологічний підхід. Згідно з першим, білінгвізм стосується не лише окремих осіб, але й цілих груп, цілих суспільств і спільнот. За такого підходу білінгвізм можна розглядати крізь призму двомовності проти двомовності та двомовності проти взаємодії (ступеня та типу). Ці парадигми враховують не лише соціальні орієнтації мікро- та макроспільнот, а й ширший соціокультурний контекст, що відображає структуру суспільства.

Процес вивчення другої мови пов'язаний з явищем інтерференції, при якому елементи першої мови проникають у мову, що вивчається. Це явище може бути одностороннім або взаємним. Наприклад, якщо український студент вивчає англійську мову, українська мова може впливати на англійську, але не навпаки. У цьому випадку студент стає двомовним: українською та англійською мовами, але не англійською та українською. Якщо професійний перекладач володіє англійською та українською мовами, а його українська має відтінки англійської, можна говорити про його білінгвізм. Цей тип білінгвізму потребує подальшого дослідження з соціолінгвістичної точки зору.

Також існує білінгвізм, який не є результатом академічного навчання, але частіше є наслідком змішаних сімей, міжнародних кордонів та міграції.

Тема білінгвізму дуже широка і багатовимірною. Її можна аналізувати з точки зору мовця, з точки зору суспільства і з точки зору самої мови (або мов). Таким чином, виділяють лінгвістичний, соціолінгвістичний, психолінгвістичний та педагогічний (методичний) аспекти білінгвізму, залежно від того, з якої точки зору науковці розглядають це поняття.

Лінгвістика, зокрема, аналізує структуру двох мов, співвідношення структурних елементів та їхню взаємодію і взаємопроникнення на різних рівнях. Основним завданням соціолінгвістичного підходу є аналіз ролі соціальних функцій, які відіграє білінгвізм у житті мовців. Психолінгвістика зосереджується на виявленні особливостей мовних категорій і понять, відображених у мовній свідомості білінгвів, а також вивчає особливості збереження, розпізнавання і розуміння категорій і понять, які є специфічними для другої мови і не присутні в мовній свідомості носіїв мови. Педагогічний аспект вивчення білінгвізму зосереджується на найбільш раціональних шляхах вивчення процесу засвоєння двох мов у двомовному контексті та розробці методів навчання білінгвів (Шумарова, 2000, с. 150-151).

Залежно від кожного аспекту білінгвізму можна виокремити різні типи білінгвізму. Слід зазначити, що типологія білінгвізму є одним із дискусійних питань у теорії білінгвізму. У вирішенні цього питання існує велика термінологічна плутанина і непослідовність, деякі автори використовують один і той самий термін для позначення різних типів білінгвізму (Ткаченко, 1990 с. 16).

Термін "офіційний білінгвізм" відображає ситуацію, коли обидві мови визнані державою як офіційні через законодавчо встановлені норми та закони.

Неофіційний білінгвізм - це ситуація, коли лише одна з двох мов офіційно визнана на законодавчому рівні і є мовою, якою найчастіше користуються жителі країни. Зазвичай друга мова широко використовується значною частиною населення, хоча вона не визнана офіційною мовою.

Природа білінгвізму залежить насамперед від типу мовного контакту. Іншими словами, індивідуальний білінгвізм і груповий білінгвізм відрізняються тим, що їх можна вивчати у зв'язку з особистістю мовця і мовною групою (Шумарова, 2000, с. 152).

Груповий білінгвізм може бути двостороннім або одностороннім. Найбільш частим і поширеним є односторонній білінгвізм, при якому людина має лише одну з мов, що складають цей тип білінгвізму, як рідну (Ткаченко, 1990 с. 17). З цієї причини Е. Хауген стверджує, що "тягар білінгвізму" лягає лише на одну групу в двомовному суспільстві, тоді як інша група очікує, що з нею розмовлятимуть її рідною мовою в усіх ситуаціях міжгрупової комунікації.

У зв'язку з цим постає питання про офіційний і фактичний статус мов у двомовних суспільствах (Weinreich & Mackey, 1978).

На основі відмінностей між кількісними та якісними характеристиками цього явища класифікують і багато інших видів білінгвізму. Зокрема, залежно від ціннісної орієнтації мовця, розрізняють горизонтальний білінгвізм (коли мови оцінюються мовцем однаково) і вертикальний білінгвізм (коли одна або кілька мов мають пріоритет над першою (основною) мовою на шкалі цінностей). Залежно від ступеня розділення контактних мов розрізняють кооперативний (чистий) білінгвізм і залежний (змішаний) білінгвізм (Трифонов, 2000, с.55).

С. Семчинський відрізняє трохи іншу класифікацію, а саме: субординативна двомовність, «коли володіння білінгвом (двома мовами) неоднакове і коли соціальні моменти сприяють переважному використанню однієї мови за рахунок іншої»; координативна двомовність, «коли дві різні мови використовуються двомовцем у різних ситуаціях спілкування і між ними встановлюються певні відповідності, які при сприятливих умовах ведуть до інтерференцій, що можливі в обох напрямках»; чиста (або ідеальна) двомовність, «коли мовні механізми двох систем співіснують у свідомості двомовців без будь-якого зв'язку» (Семчинський, 1996, с. 352-353). Слід зауважити, проте, що останній тип двомовності С. Семчинський кваліфікує як «лише теоретично допустиму абстракцію» (Семчинський, 1996, с. 353).

Також варто зазначити, що за останні роки, білінгвізм в Україні став одним з найважливіших предметом соціолінгвістичних досліджень. Це засвідчує, зокрема, розгалуженість мікрополя, яке створює білінгвізм з різними похідними: білінгвізм (двомовність), індивідуальний білінгвізм, масовий білінгвізм, штучний білінгвізм, природний білінгвізм, регіональний білінгвізм, національний білінгвізм, соціальний білінгвізм, міжгруповий білінгвізм, внутрішньогруповий білінгвізм, індивідуальний / соціальний білінгвізм, масовий / індивідуальний білінгвізм, двосторонній білінгвізм, односторонній білінгвізм, початковий білінгвізм, прогресивний білінгвізм, інтегрований білінгвізм, адекватний білінгвізм, регресивний білінгвізм, залишковий білінгвізм (Чередниченко, 2007, с. 19).

Таким чином, питання класифікації білінгвізму є дуже широким і дискусійним серед науковців.

Для сучасної когнітивної лінгвістики важливим є виявлення одиниць художніх текстів з потенційною семантичною інтеграцією та їхніх параметрів. Кожна одиниця національної мови має імпліцитне культурне підґрунтя, оскільки мова відображає явища суспільного життя та історичні події, які є специфічними та унікальними для певної культури. Вимоги, характерні для національної мови, є основою для створення літературних текстів як одного з найважливіших компонентів і умов національної ідентичності та самобутності. Формування особливого типу особистості у взаємодії різних культур вимагає розуміння цього процесу у зв'язку з особливостями так званих маргінальних особистостей, які сприймають свою національну культуру як чужу. Двоїстість у білінгвізмі долається авторською інтенцією та активною життєвою позицією, яку білінгви виражають у своїх текстах. Етнічна ідентичність, таким чином, залежить від домінуючої ідеології білінгва та визначення етнічної ідентичності. У цьому випадку одна з головних ролей належить двомовним письменникам. Їх творча свідомість уніфікує білінгвальну картину світу та інтегрує її з новими смислами, які є спільними для обох двомовних культур. Художній білінгвізм як об'єктивний результат соціокультурної ситуації створює можливості для зіставлення та специфічних перспектив і розширює дослідницьку парадигму сучасної лінгвістики.

Мова як культурний код передає менталітет народу, реалізує його специфіку та визначає весь процес міжкультурної комунікації. Мова, якою написано текст, не є єдиним критерієм національної приналежності автора. Багатомовність призводить до ситуацій, коли обирається домінантна мова, яка не завжди може бути рідною. Це піднімає проблему мовної ідентифікації. Причини такого вибору варіюються від можливості більш успішної кар'єри до

ширшого спектру робочих місць, особливо реалізації творчого потенціалу особистості в різних напрямках і типах текстів.

Взаємодія різних культур створює певний мовний характер, який можна описати як периферійний, в якому людина сприймає власну національну культуру так, як вона бачить її ззовні. Статус національної мови підкріплюється тією мовою, якою людина володіє в повній мірі. Мова, як культурний код, передає національний менталітет, реалізує національні особливості та визначає весь процес міжкультурної комунікації.

Як результат мовної та когнітивної діяльності двомовних літературних авторів (митців), двомовні літературні тексти можна класифікувати двома способами: як результат когнітивної та мовної творчої діяльності творця - білінгвізм у первинній мові, у вторинній мові та в літературних процесах. У такому випадку когнітивний потенціал цього тексту може бути повною мірою виражений лише мовою перекладу і лише як текст, у якому знаки мови-джерела на різних рівнях свідомо збережені творчим білінгвом.

Звичайно, ми маємо справу з двомовним художнім текстом лише в тому випадку, якщо цей текст був створений мовною/літературною особистістю, яка за своєю суттю є білінгвом. Тексти, перекладені в результаті роботи перекладача, тобто іншої мовної особистості, не можуть вважатися двомовними, оскільки в них зберігається певна кількість іншомовних елементів і здійснюється додаткова інтерпретація для реалізації певного художнього задуму. Адже якщо перекладацьку діяльність розглядати як спробу представити абсолютну валідність авторського тексту, тобто єдність тексту оригіналу і тексту перекладу, то неминуче виникає концептуальна суперечність. За визначенням, носій мови є також автором індивідуального світогляду і тому не може уніфікувати дві мовні ідентичності в результаті хронологічної послідовності своєї роботи над даним текстом. Ці індивідуальні картини світу в жодному разі не є досконалими копіями одна одної, а пов'язані з національною картиною світу у їхньому взаємному зв'язку. Визначаючи координати семантичного поля двомовних текстів, можна виявити деталі та закономірності розвитку мовних особистостей білінгвів. Тут можна виокремити такі параметри: інтертекстуальний план білінгвальних текстів (досить повне сприйняття таких текстів характеризується відсиланнями до інших текстів); внутрішньо-текстовий план двомовного тексту показує його значення та поєднання на лексичному рівні, а також контекст використання синонімів, метафор, антонімів та синонімів у всьому корпусі текстів автора; мовна гра є результатом інтертекстуальної та інтратекстуальної взаємодії і реалізує весь потенціал двомовних художніх текстів.

Двомовна мовна особистість з власною мовною, культурною та риторичною компетенцією допомагає прояснити референційність мовних знаків та уникнути "культурного шоку", який часто виникає при читанні перекладених текстів. Таким чином, процес міжкультурної комунікації відбувається на більш високому рівні, ніж перекладацька інтерпретація тексту іноземною мовою, а інформація передається найменш спотворено і найбільш повно, за винятком неповних літературних повідомлень. Їх творча свідомість інтегрує білінгвальну картину світу з новими смислами, поширеними як у мовній, так і в культурній сферах. Творчий (художній) білінгвізм як об'єктивний наслідок соціокультурної ситуації створює можливості та перспективи для зіставних досліджень, розширюючи таким чином дослідницьку парадигму сучасної лінгвістики.

Полігенетичність двомовних художніх текстів є умовою для ефекту "культурної інтеграції". У таких текстах можуть взаємодіяти різні культурні контексти (Bilaniuk, 2005), що забезпечується вживанням окремих слів та їхніх сполучень, які є чужими для тексту в цілому, а також авторською інтенцією автоматичного перекладу. Двомовні художні тексти набувають транслінгвістичних ознак, оскільки їх використання "вказує" на контекст іншої мови. Отже, структурно-семантична організація двомовних художніх текстів визначається інтертекстуальністю та текстовими особливостями, які, у свою чергу, визначають загальний вектор літературної концептуалізації в цілому.

Специфіка літературної концептуалізації виявляється при когнітивно-семантичному аналізі художніх текстів. Складна природа художніх текстів авторів-білінгвів відзначається,

насамперед, тим, що вони відображають когнітивні та мовні аспекти мовленнєво-мисленнєвої діяльності літературної білінгвальної особистості. Такі тексти репрезентують норми мовного кодування знань білінгвами, норми білінгвальної концептуалізації (сегментації та категоризації об'єктів первинної культурної дійсності та пошуку їх істинного значення в мові засвоєваної культури), а також аспекти мовної когнітивної діяльності в білінгвальній картині світу. Взаємні зв'язки постають як опис і вираження національної картини світу «першої» мови мовними засобами «другої» мови, але не можна заперечувати, що мови мають різні способи опису екстралінгвістичної дійсності (Ramsdell, 2004, с. 167-176).

Роль найпопулярнішої в суспільстві на даному історичному етапі літературної мови у створенні двомовних художніх текстів авторами-білінгвами є незаперечною, оскільки літературні норми створюють необхідні комфортні умови для найбільш повного опису частини мовної картини світу. Однак не всі значення, характерні для національної мови-джерела, можуть бути достатньою мірою асимільовані мовою перекладу.

4. ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.

Білінгвізм – це особливий стан суспільного життя в державі, в якому дві мови співіснують і функціонують разом, дотримуються і визнаються. Джерелом білінгвізму часто є етнічна неоднорідність суспільства. Наприклад, існування в країні двох етнічних груп, які використовують різні мови.

Білінгвізм як соціальне явище – це особливий випадок суспільного життя, в якому спостерігається і визнається факт функціонування та співіснування двох мов у межах держави.

Залежно від кожного аспекту двомовності можна виділити різні типи двомовності. "Офіційна двомовність" стосується ситуацій, коли обидві мови офіційно визнані державою через законодавчо встановлені норми та закони.

"Неофіційна двомовність" - це ситуація, коли лише одна з двох мов офіційно визнана законом і є найпоширенішою мовою в країні. До білінгвізму також відносять рецептивний білінгвізм (здатність розуміти звуки системи другої мови, але не більше), продуктивний білінгвізм (здатність відтворювати вголос або подумки прочитане або почуте), продуктивний білінгвізм (здатність завершувати речення, знання системи другої мови (та частина тесту, яка має сенс). Деякі вчені стверджують, що цей критерій визначає лінгвістичну компетентність (латентний білінгвізм, неактивне спілкування другою мовою) і прагматичний білінгвізм (коли друга мова активно використовується в процесі спілкування).

Полігенна природа двомовних літературних текстів є умовою ефекту "культурної інтеграції". У таких текстах взаємодіють різні культурні контексти, що досягається через використання окремих слів або словосполучень, які є чужими для тексту в цілому, а також через авторську інтенцію автоматичного перекладу. Двомовні художні тексти набувають транслінгвального характеру завдяки тому, що їх використання "вказує" на контекст іншої мови. Таким чином, структурно-семантичний склад двомовних художніх текстів визначається інтертекстуальністю та текстовими особливостями, які, в свою чергу, визначають загальний вектор літературної концептуалізації.

Роль, яку відіграє найпопулярніша літературна мова в суспільстві на певному історичному етапі у створенні двомовних художніх текстів двомовними авторами, є надзвичайно важливою. Це пов'язано з тим, що літературні норми створюють необхідні умови для найповнішого опису частини мовної картини світу. Однак не всі значення, закладені в мові оригіналу, можуть бути повністю передані в перекладі. Тому тексти, створені літературними авторами-білінгвами, залежно від мовної особистості автора-білінгва, набувають ознак "нестандартності", які можуть бути легко виявлені носіями мови перекладу.

Перспективу подальшої наукової розвідки в цьому напрямі вбачаємо у більш глибокому лінгвістичному вивченні особливостей білінгвізму у художніх творах та в інших функціональних стилях мови.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Жлуктенко Ю.А. Мовні контакти. Проблеми інтерлінгвістики. — К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1966. — 135с.
- Казанцева, Л. І. Теоретичні і методичні засади навчання дітей старшого дошкільного віку [Текст] : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Лариса Іванівна Казанцева; наук. консультант А. М. Богуш; МОН України, ДЗ "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського". Одеса, 2014. с. 105-118. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/>
- Палінська О. Білінгвізм в аспекті соціально-мовної взаємодії / О. Палінська // *Вісник Львів. ун-ту. Серія філол.* – 2004. – Вип. 34. – Ч. І. – С. 340 – 345.
- Русанівський В.М. Споріднена і віддалена двомовність як об'єкт сучасної лінгвістики / В.М. Русанівський // *Мовознавство*, 2007. № 1. С. 3-5.
- Семчинський С. В. Загальне мовознавство: підручник для студ. філол. фак. ун-тів / С. В. Семчинський. - 2. вид., перероб. і доп. - К. : ОКО, 1996. - 416 с.
- Ткаченко О. Проблема мовної стійкості та її джерел / О. Ткаченко // *Мовознавство*. 1990. №4. С. 14-18.
- Трифонов Р. А. Роль мовної дискусії початку ХХ ст. у процесі формування літературних норм української мови: Автореферат дис. ... канд. філол. наук. Харків, 2000.
- Череди́ченко О.І. Про мову і переклад. — К.: Либідь, 2007. — 248 с.
- Шумарова Н. Мовна компетенція особистості в ситуації білінгвізму / Н. Шумарова // — К. : Вид. центр КДЛУ, 2000. 436с.
- Bilaniuk Laada. Contested tongues: language politics and cultural correction in Ukraine. – Ithaca, NY: Cornell University Press, 2005. -230 pp.
- Ramsdell L (2004) Language and Identity Politics: The Linguistic Autobiographies of Latinos in the United States. *Journal of Modern Literature* 28: 167-176.
- Uriel Weinreich, Languages in contact: French, German and Romansh in twentieth-century Switzerland. With an introduction and notes by Ronald I. Kim and William Labov. Amsterdam: John Benjamins, 2011.
- Weinreich, U., & Mackey, W. F. (1978). Bilingualism, language contact, and immigrant languages in the united states: a research report 1956–1970. *Adv Study Soc Multiling*, 9(1).

REFERENCES

- Bilaniuk , L. (2005). Contested tongues: Language politics and cultural correction in Ukraine. NY: Cornell University Press.
- Cherednychenko, O. (2007). Pro movu i pereklad. [About language and translation]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian]
- Kazantseva, L. (2014). Teoretychni i metodychni zasady navchannia ditei starshoho doshkilnoho viku [Theoretical and methodical principles of teaching children of older preschool age]. (PhD thesis). Pivdenoukrayinskyi National K. D. Ushynsky Pedagogy University. [in Ukrainian] URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/>
- Palinska, O. (2004). Bilinhvizm v aspekti sotsialno-movnoi vzaemodii [Bilingualism in the aspect of sociolinguistic interaction]. Bulletin of Lviv University Philological Sciences Series, 34, pp. 340 – 345 [in Ukrainian]
- Ramsdell, L. (2004). Language and Identity Politics: The Linguistic Autobiographies of Latinos in the United States. *Journal of Modern Literature* 28, pp. 167-176.
- Rusanivskyi, V. (2007). Sporidnena i viddalena dvomovnist yak obiekt suchasnoi linhvistyky [Related and remote bilingualism as an object of modern linguistics]. *Movoznavstvo*, № 1, pp. 3-5. [in Ukrainian]
- Semchynskyi, S. (1996). Zahalne movoznavstvo [General Linguistics]: coursebook for students of philology departments of universities. [in Ukrainian]
- Shumarova, N. (2000). Movna kompetentsiia osobystosti v sytuatsii bilinhvizmu [Linguistic competence of the individual in the situation of bilingualism]. Kyiv: Publishing Center KDLU. [in Ukrainian]
- Tkachenko, O. (1990). Problema movnoi stiikosti ta yii dzherel [The problem of language stability and its sources]. *Movoznavstvo*. №4, pp. 14-18. [in Ukrainian]
- Tryfonov, R. (2000). Rol movnoi dyskusii pochatku XX st. u protsesi formuvannia literaturnykh norm ukrainskoi movy [The role of language discussion at the beginning of the 20th century. in the process of formation of literary norms of the Ukrainian language]. (PhD thesis). [in Ukrainian]
- Weinreich, U. (2011). Languages in contact: French, German and Romansh in twentieth-century Switzerland. With an introduction and notes by Ronald I. Kim and William Labov. Amsterdam: John Benjamins.
- Weinreich, U., & Mackey, W. F., (1978). Bilingualism, language contact, and immigrant languages in the united states: a research report 1956–1970. *Adv Study Soc Multiling*, 9(1).
- Zhluktenko, Yu. (1966). Movni kontakty. Problemy interlinhvistyky. [Language contacts. Problems of interlinguistics]. Kyiv: Publishing House of Kyiv University. [in Ukrainian]

Yuliia Polycheva, Nataliia Kapitonova. The concept of “bilinguism” and its features in fictional texts.

The article is devoted to the phenomenon of bilingualism in fiction. Bilingualism is an important sociolinguistic phenomenon that plays an important role in the profession of translator and the modern development of psycho- and sociolinguistics. Different definitions of the concept of "bilingualism" are characterized in the article; different positions in the understanding of the concept are described. Linguistic, sociolinguistic, psycholinguistic and methodical aspects of bilingualism are distinguished due to a rather

broad concept. Linguistics analyzes the structure of two languages, the relationship between structural elements and their interaction and interpenetration at different levels. Sociolinguistics analyzes the role of social functions of bilingualism in the life of speakers. Psycholinguistics focuses on identifying the characteristics of linguistic categories and concepts reflected in the linguistic consciousness of bilingual people, and analyzing the features of retention, recognition and understanding of categories and concepts specific to the second language, which are absent in the linguistic consciousness of native speakers. This is where the concept of "culture shock" arises, which is extremely popular in literary texts. Depending on the listed aspects, the types and types of bilingualism are described: individual and group; official and unofficial; horizontal and vertical; pure and mixed; artificial and natural; regional and national. Special attention is paid in the article to bilingualism in the texts of the artistic genre. It is noted that language is a cultural code of intercultural communication, which in turn is a criterion of the author's nationality and the reason for bilingualism and multilingualism in artistic works. The specificity of literary conceptualization is characterized, which in turn affects the cultural integration of artistic texts and the most complete description of the linguistic picture of the world. Artistic texts simultaneously narrate, evoke memories, and describe their own reality in a constantly changing language, and thus reflect the author's artistic reality and the atmosphere he intended to convey.

Key words: bilingualism; artistic bilingualism; cultural integration; official bilingualism; unofficial bilingualism; polygenic bilingualism; structural and semantic composition of the text.